

Секція: Юридичні науки

Коваленко-Чукіна Ірина Григорівна

кандидат історичних наук, доцент,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін

Уманський національний університет садівництва

м. Умань, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Екологічна безпека значною мірою залежить від загального стану економіки. В свою чергу, економічний фактор є визначальним у забезпеченні соціального захисту людини.

На відміну від прийнятих норм соціальної захищеності, таких як пенсійне забезпечення, зміцнення інституту приватної власності, підтримка хворих і немічних, працевлаштування безробітних, екологічна складова має здебільшого узагальнюючий характер і не персоніфікується. Але світова практика захисту екологічних прав людини і суспільства доводить зворотне, тож ситуація в Україні значною мірою обумовлена елементарною відсутністю відповідних економічних механізмів.

Достатньо згадати допомогу з боку держави постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи або персоніфіковану допомогу населенню Закарпатської області внаслідок стихійного лиха, і стає зрозумілим, що посилення екологічної захищеності означає і посилення захищеності соціальної всіх без винятку верств населення. Тож природоохоронна діяльність займає не останнє місце в регулюванні соціальної безпеки [1].

Для провадження зваженої державної політики маємо визначити передусім основні екологічні пріоритети України.

Однією чи з не найголовніших причин подальшого погіршення стану навколишнього природного середовища в Україні є відсутність чітко окресленої стратегії еколого-економічного розвитку, розмитість і декларативність рішень, спрямованих на збереження і відтворення природних ресурсів країни. Шкідливість політики екологічних закликів проявляється не лише у величезних суспільних втратах, що мають суто екологічне походження, але й у посиленні зневаги і недовіри до будь-яких державних рішень взагалі [4].

Основоположні принципи діяльності держави щодо стимулювання ефективного природокористування, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки для життя і здоров'я людини закріплені в Конституції України. Відповідно до них держава бере на себе відповідальність перед громадянином за здійснення природоохоронних функцій та підтримання екологічної рівноваги на території України. Статті 50 та 66 Основного Закону України не тільки гарантують право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля, але й передбачають відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Право громадян України на безпечне для життя і здоров'я довкілля, крім Конституції, закріплено в окремих кодексах, законах України, інших нормативних актах, розроблених на підставі вимог Основного Закону. Україна є учасницею понад 30 міжнародних природоохоронних конвенцій глобального та регіонального значення. Головні засади державної екологічної політики отримали подальший розвиток у комплексно-програмному документі «Основні напрями державної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки», схваленому Верховною Радою України 5 березня 1998 р. [5].

Цим документом у якості найголовніших пріоритетів визначенні наступні напрями природоохоронної діяльності в Україні:

- Гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля, зведення до мінімуму шкідливого впливу наслідків аварії на ЧАЕС;
- Поліпшення екологічного стану басейнів рік України та якості питної води;
- Стабілізація та поліпшення стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону;
- Будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд;
- Запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів і поліпшення їх екологічного стану;
- Формування збалансованої системи природокористування та адекватна структурна перебудова виробничого потенціалу економіки, екологізація технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві;
- Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Україна, незважаючи на поточні проблеми політичного і економічного характеру, повинна сформулювати соціальну політику, спрямовану на збереження і відродження довкілля, захист екологічних прав громадян, забезпечення екологічної безпеки країни і активно впроваджувати її в життя за допомогою норм екологічного права.

Окремі напрямки охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів були додатково врегульовані відповідними законами України.

Серед останніх з них - «Про курорти» , «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-1015 роки», «Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами» та ін.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» сприяє забезпеченню належної екологічної обстановки і тим, що закріплює повноваження органів державної влади і управління в галузі охорони навколишнього природного середовища; передбачає економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища, включаючи плату за спеціальне використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища, утворення республіканського та місцевих позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища; передбачає контроль і нагляд у галузі охорони навколишнього природного середовища, відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища [3].

З доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні», основні положення якої були проголошені у парламенті 28 листопада 2000 р., що всю територію України за рівнем забруднення можна умовно розділити на 6 зон:

- 1 - відносно чисті території..... ≈7%
- 2 - умовно чисті..... ≈8%
- 3 - малозабруднені.....15%
- 4 - забруднені.....40%
- 5 - дуже забруднені.....30%
- 6 - екологічні катастрофи - майже 1% всієї території України.

Таким чином, можна вважати, що близько 70% всієї території України є екологічно небезпечними зонами.

Незважаючи на досить істотне скорочення обсягів виробництва промислової продукції, у багатьох містах рівень забруднення атмосферного повітря шкідливими викидами залишається надзвичайно високим.

Таким чином, необхідно констатувати, що багаторічні спроби надати державній екологічній політиці переважно галузево-ресурсного змісту не лише не розв'язали наявні проблеми, а навіть сприяли ще більшому їх загостренню. Збереження такого підходу за сучасних, принципово інших суспільних відносин є особливо небезпечним. Адже держава вже не має багатьох, суто адміністративних, важелів управління і ця обставина унеможливорює здійснення природоохоронних заходів навіть у колишніх, вкрай обмежених обсягах.

Виправлення такого становища можливе лише шляхом надання екологічній політиці переважно регіонального змісту.

По-перше, саме такий підхід об'єктивно притаманний природоохоронній діяльності.

По-друге, органи місцевої влади набувають дедалі більших повноважень, що створює досить сприятливі умови для оперативного вирішення проблем охорони довкілля безпосередньо на місцях. Тобто, сьогодні регіональна екологічна політика має стати найголовнішим пріоритетом у питаннях охорони і раціонального використання природних ресурсів [2].

Конкретним втіленням у життя такого підходу має стати розробка регіональних екологічно збалансованих програм соціально-економічного розвитку, у яких кожний суб'єкт господарської діяльності, незалежно від форми власності, повинен отримати свій особистий вичерпний перелік конкретних завдань з охорони довкілля і раціонального використання

природних ресурсів. Сучасна практика розробки регіональних комплексних програм соціально-економічного розвитку не відповідає достатньою мірою зазначеним вимогам.

Екологічність будь-якого виробництва має стати нормою – так само, як нормою має стати обов'язок підприємства відновити нормальні параметри екосистеми, порушеної втручанням людини.

Література

1. Громадська оцінка екологічної політики в Україні. Доповідь українських екологічних організацій. К.:ГРВОПС, 2003.
2. Гардашук Т. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. К.: 2000.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д-Й. 744 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Київ: Відомості Верховної Ради України, 1996. 141 с.
5. Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 року 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки».